

**ЕКВИВАЛЕНТИ НА БЪЛГАРСКИЯ АОРИСТ И ИМПЕРФЕКТ
В СЪВРЕМЕННИЯ СРЪБСКИ НАРАТИВ
(Върху примери от сръбски преводи на
съвременни български текстове)**

*Светла Рускова-Джерманович
Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“*

**EQUIVALENTS OF AORIST AND IMPERFECT
IN BULGARIAN COMPARED TO THE CONTEMPORARY
SERBIAN NARRATIVE TEXT
(in examples from serbian translations
of contemporary bulgarian texts)**

*Svetla Ruskova Djermanovich
Paisii Hilendarski University of Plovdiv*

In Serbian the expansion of perfectum as a main narrative tense is more than obvious, especially if its usage is compared to the limited functions of the simple preterites – aorist and imperfect (in Bulgarian the situation is a little bit different). The aim of the research is to find out the answer to the question if the narration in contemporary translations of Bulgarian texts into Serbian is done only by the usage of perfect forms or by forms of another tense and if simple preterite forms are used in Serbian, to be figured out if their status is equal to the Bulgarian ones. And one more problem appears – is it possible those equivalents as structural units to be with one and the same status (like in Bulgarian and Macedonian).

Key words: simple preterite forms, aorist, imperfect, perfect, Serbian, Bulgarian, Slavic languages

Системата на глаголните времена и техните функции представя една от най-интересните области в изследването на славянските езици, а в български и сръбски вниманието на езиковедите е привлечено от претеритите – аорист и имперфект, които отсъстват в останалите славянски езици с изключение на хърватски, македонски (от

групата на южнославянските езици) и горнолужишки език (от групата на западнославянските езици).

Семантиката и употребата на аорист и имперфект в българския език се обект на изследване от страна на много лингвисти, между които Юрий Маслов (1984), Стоян Стоянов (1964), Петър Пашов (1965), Мария Деянова (1966), Валентин Станков (1967, 1969), Иван Куцаров (2007), Вера Маровска (2013) и др.

Семантиката и употребата на аорист и имперфект в сръбски (съответно в хърватски)¹ език започват да се проучват по-интензивно в края на миналия век въз основа на езика в народните песни и разкази, на езика на Вук Караджич и Джуро Даничич, въз основата на техните преводи на Библията и на оригинални текстове.

Малко по-късно както български, така и сръбски езиковеди се базират в своите изследвания върху езика на отделни писатели, но по-голямата част от съвременните автори все още остават извън рамките на тяхното внимание.

От петдесетте години насам сръбските езиковеди, сред които П. Сладоевич (1953/54, 1966), М. Стеванович (1953/54, 1957, 1959, 1986), С. Савич (1984) и др., започват да вземат под внимание в своите проучвания значението и употребата на аорист и имперфект в езика на по-голям брой съвременни автори (въпреки че някои продължават да изследват езика в народните песни и разказите на по-старите).

Едва в последно време тези прости глаголни времена (главно аорист) все повече се изследват в текстовете на съвременните автори, но въпреки това бихме могли да кажем, че тези изследвания все още са малко.

Като цяло се наблюдава, че в съвременния българския език тези два претерита са изцяло запазени и служат като основни времена в съвременните български текстове (т.е. те са жива категория), докато в сръбски в преводите на същите тези текстове (а също така и в съвременните оригинални текстове на сръбски език) аорист се среща много по-рядко в сравнение с по-старите текстове, докато форми за имперфект почти не се откриват.

Вниманието ни в настоящото изследване е насочено именно върху употребата на аорист и имперфект в тези два сродни славянски езика, както и върху прецизирането на техния статут, а именно: статута на аориста в сръбските съвременни текстове в ситуация, в която се наблюдава засилено доминиране на перфекта (като основно минало

¹ По-рано сърбохърватски език.

време в сръбски) и статута на имперфекта в ситуация, в която е налице цялостно превъзходство на перфекта и частично на презенса (както ще стане ясно по-нататък в текста).

Тук бихме искали да припомним теорията на Ю. С. Маслов (1984) относно славянската езикова подялба, като се имат предвид именно претеритните системи на славянския глагол, който разграничава: севернославянски „безаористен“ тип, включващ руски, полски и т.н., където простите (синтетични) минали времена аорист и имперфект изчезват рано, а тяхната опозиция е заменена от общославянския перфект (от свършени и несвършени глаголи), преобразуван в общ перфект, при което перфектът от свършени глаголи се разглежда като аорист, а перфектът от глаголи от несвършен вид – като имперфект.

В подчертана опозиция спрямо севернославянската група е южнославянската „аористна“ група (български, македонски език), където в рамките на силно развитата глаголна система простите минали времена аорист и имперфект са запазени, както и цялостната система на перфекта, при което опозицията перфект ~ неперфект се преплита с видовата опозиция свършен ~ несвършен вид на глагола (аспект).

Най-интересен обаче според Маслов е третият т.нар. „полуаористен“ сърбохърватски тип, който се явява в позиция между двата предходни. Той смята, че в сръбски (респективно в хърватски) простите претерити принципно се пазят, докато според по-младите езиковеди (с чието мнение ние също се съгласяваме и приемаме) днес в тези два езика е видима експанзията на перфекта като общ претерит. Този факт ни кара да смятаме, че по отношение на тези времена сръбският и хърватският все повече се доближават до севернославянската група, отколкото до южнославянската.

Според В. Маровска „темпоралните грамемии са в средишно, преходно състояние в сърбохърватски² и в някои от неговите диалекти, а също и в лужишките езици, където има запазена употреба на простите минали времена аорист и имперфект – макар и крайно ограничена и по-често модална“ (Маровска 2013: 218). Бихме могли да обобщим, че ситуацията в сръбски и хърватски се доближава до тази в западнославянските езици, т.е. наблюдава се опростяване на глаголната система, докато в български се наблюдава обратното – „преструктуриране и обогатяване на вербалната съставка от старобългарската граматическа система чрез интензивна граматикализация“ (Маровска 2013: 218).

---

² Днес сръбски и хърватски.

Употребата на тези претерити в книжовния сръбски език, както и в неговите диалекти в никакъв случай не е еднаква, за което споменава и Мария Деянова в своя труд „Имперфект и аорист в славянските езици“ (1966), но ние няма подробно да се спираме на този въпрос, тъй като той не е обект на нашето изследване.

Предмет на нашето изследване са миналите глаголни времена (и по-конкретно аорист и имперфект) в наратива в рамките на съвременните текстове и техните преводни еквиваленти в сръбски език.

Изследваният материал е ексцерпиран от най-новите преводи на сръбски език на няколко съвременни български автори (сред които са Георги Господинов, Николай Табаков, Стефан Кисъв и др.).

Целта на нашето изследване е да се установи дали наративът (имаме предвид претеритните форми) в съвременните преводи от български език на сръбски се реализира само чрез перфект (или някое друго глаголно време – в нашия случай сегашно време или друга глаголна форма, за което ще стане въпрос по-нататък в текста) и в случай че тези прости глаголни времена се употребяват в сръбски, дали тази тяхна употреба е еквивалентна. Освен това целта ни е да установим дали аористът и имперфектът в съвременния сръбски език могат да бъдат разглеждани като структурни единици от един и същ ранг (каквато е ситуацията в български и македонски).

Резултатите от това изследване имат за цел да покажат, че за сръбския език е почти невъзможно съществуването на някакво общо доминантно³ време в рамките на наратива, тъй като се установява постоянно преминаване от едно време в друго, което споделят и част от сръбските езиковеди (Савич 1984).

От времената, предмет на нашето изследване, в наративната структура на разглежданите от нас преводи най-често се употребява перфект (както от свършени, така и от несвършени и от двувидови глаголи), последван от аорист, сегашно време и една-единствена употреба на условно наклонение, за която бихме могли да твърдим, че е нетипична и според нас е резултат от личния избор на преводача или пък би могло да става въпрос за грешка или неадекватен превод от негова страна.

Въз основа на анализа на ексцерпирания материал можем да установим редуциране на простите претерити аорист и имперфект и преобладаваща употреба на перфект в наратива, които са характерни

---

³ Понятието доминантно време съгласно с дефиницията на Берман Слобин означава време, което е употребено най-малко 75% в текста, и е един от критериите за добър повествователен текст.

за повечето преводни текстове. Доказателство за това са и посочените по-долу примери:

1. Аорист : перфект от свършени глаголи

В този момент току зад гърба си, това е масата зад мен, знам я добре, чух репликата, която заглуши останалото фоново жужене и ме накара да наостря уши (Н. Табаков). // U tom trenutku iza mojih leđa, to je sto iza mene, znam ga dobro, čuo sam repliku, koja je zaglušila ostale šumove i pozadini i naterala me da izostrim sluh (N. Tabakov; M. Stojadinović); Стана, облече се в движение, остави пари на бара и потъна в ранния декемврийски сумрак. (Н. Табаков) // Ustala je, obukla se u letu, ostavila novac na barski pult i utonula u rani decembarски сумрак. (N. Tabakov; M. Stojadinović); Мислите на Бабини зъби удариха внезапна спирачка, от набраната инерция последните се сблъскаха с първите, голям хаос и пререждане се започна. (Н. Табаков) // Misli Babinog zuba naglo su zakočile, od zadobijene inercije poslednje su se sudarile sa prvima, nastali su ogroman хаос i котежане. (N. Tabakov; M. Stojadinović) // Имах нужда от нещо твърдо след двата чая, поръчах един двоен бърбън и за първи път сервиърката ме погледна благосклонно. С което участието ѝ в тази история се изчерпва. (Н. Табаков); Osećao sam potrebu za nečim jakim после два čaja, naručio sam dupli burbon i prvi put konobarica me je pogledala blagonaklono, čime je njeno učešće u priči bilo gotovo. (N. Tabakov; M. Stojadinović) // Бабини зъби разгърна по-широко храстите и закима енергично с глава на зет си. (Н. Табаков) // Babin zub je još više raširio žbunje i energično je zaklimateo glavom zetu. (N. Tabakov; M. Stojadinović); И след малко си тръгнах. (Г. Господинов) // Nešto kasnije sam krenuo kući. (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović); Опитът с други двама приятели не стигна по-далеч. Единият от тях, човек, ползващ отскоро православие-то, почти шепнешком ми заяви, че Коледата е най-масовото детско поклонение пред идоли, пред самия златен телец. (Г. Господинов) // Pokušaj sa ostalom dvojicom prijatelja nije prošao ništa bolje. Jedan od njih, čovek koji se odskora koristio pravoslavljem, izjavio je gotovo šapatом da je Božić najmasovnije dečije klanjanje pred idolima, pred zlatnim teletом. (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović); Развълнувах се много и щом жена ми влезе в стаята, веднага ѝ съобщих. (С. Кисъов) // Veoma sam se uznemirio i čim je moja žena ušla u sobu, odmah sam joj reкао. (S. Kisjov; M. J. Stojadinović); После отидох на работа, а Цанер ме повика да си получа заплатата. Качихме се в асансьора и потеглихме. (С. Кисъов) // После toga sam otišao na posao i Caner me pozвао da podignem platu. Ušli smo u lift i krenuli. (S. Kisjov; M. J. Stojadinović).

2. Аорист : перфект от несвършени и от двувидови глаголи

Зачудих се дали моментът е подходящ за автограф и реших, че не е. (Г. Господинов). // *Razmišljao sam da li je tomenat zgodan da tu tražim autogram i odlučio sam da nije.* (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović); *Неделя вечер ми беше последната работна седмица.* (Г. Господинов) // *U nedeljno večer završavala se moja radna nedelja.* (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović); *Не бях сигурен, но дори малкото, което видях от мъжа, ми заприлича на човека от снимката.* (С. Кисъв) // *Nisam bio siguran, ali ono malo što sam video, od muškarca koji je čitao za stolom ličilo mi je na čoveka sa fotografije.* (S. Kisjov; M. J. Stojainović); *Няколко минути след като разговорът беше приключил и жената вероятно допиваше мартинито си, чух отново гласа ѝ – този път съвсем делови, български и решителен. Обаждаше се в агенция за самолетни билети и се оказа – истинско чудо (както възкликна самата тя) – че има един върнат билет през Лондон. И на самия 24-и кацам в Ню Йорк! Запазете билета на всяка цена, тегля пари и идвам – това беше последното, което каза.* (Г. Господинов) // *Nekoliko minuta kasnije, kada je razgovor bio završen, a žena verovatno ispijala svoj martini, ponovo sam čuo njen glas – ovog puta poslovni, bugarski i odlučan. Zvala je agenciju za avionske karte i vidi – pravo čudo (uksliknula je!) – vratili su jednu kartu preko Londona. Sleteće 24-og u Njujork! Sačuvajte kartu po svaku cenu, podižem pare i dolazim – bilo je poslednje što je rekla.* (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović)

3. Аорист : аорист

Необходимо е да обърнем внимание и на факта, че честотата на употребата на аорист в преводите не е равностойна. В преводите на разказа на Николай Табаков „Бабини зъби“ и разказа на Стефан Кисъв „Фридрих Дюренмат“ аористните и перфектните конструкции са относително равностойни по отношение на тяхната честота на употреба, т.е. в този случай не бихме могли да твърдим, че употребата на едно от тези две глаголни времена е доминираща, а още по-малко – че употребата на перфект е основна спрямо тази на аорист, което потвърждават и следните примери:

Агрономът хвърли буца пръст по кравата и неохотно се приближи. (Н. Табаков) // *Agronom baci grumen zemlje na kravu i protiv svoje volje se približi.* (N. Tabakov; M. Stojadinović); *Врътна се и излезе. Награби нарисуваната и тръгнаха. Обаче тя се спря, каза му нещо и посочи с глава витрината. Той ѝ отговори, тя тропна с крак и пак посочи с глава витрината. Чак тогава моичкият се обърна и ме изгледа внимателно. Ама много внимателно. Стоях ни жива, ни умряла, а ми се искаше да умра! Честна дума! Най-сетне той се обърна и си тръгнаха. Заедно.* (Н. Табаков) // *Okrenu se i izade. Dograbi nafrkanu i krenuše. Međutim, ona zastade,*

reče mi nešto i glavom **pokaza** prema izlogu. On joj **odgovori**, ona **lupi** nogom i opet **pokaza** glavom prema izlogu. Tek tad **se** onaj moj **okrenu** i pažljivo me **odmeri**. I to veoma pažljivo. Stajala sam ni živa, ni mrtva, a htela sam da umrem! Majke mi! Najzad, on **se okrete** i oni **pođoše**. Zajedno. (N. Tabakov; M. Stojadinović); *От бързото движение рижата му коса се превърна в цветно петно сред храстите, за малко да ги запали.* (Н. Табаков) // *Od brzog okreta, njegova riđa kosa se pretvori u obojenu mrlju usred žbunja i zamalo da ga zapali.* (N. Tabakov; M. Stojadinović); *Но преди да излезе, забелязах две неща. Чифт кафяви обувки, сложени на шкафчето до вратата, и книга. Обувките бяха много скъпи.* (С. Кисъов) // *Ali, pre nego što sam pošao primetih dve stvari: par braon cipela ostavljenih na ormančiću pored vrata i knjigu.* (S. Kisjov; M. J. Stojainović); *Не бях сигурен, но дори малкото, което видях от мъжа, ми заприлича на човека от снимката.* (С. Кисъов) // *Nisam bio siguran, ali ono malo što sam video od muškarca koji je čitao za stolom ličilo mi je na čoveka sa fotografije.* (S. Kisjov; M. J. Stojainović).

4. Имперфект : перфект от несвършени и от двувидови глаголи

Пред него стоеше млад мъж с кожена чанта през рамо и навити до коленете памучни панталони. (Н. Табаков) // *Pred njim je stajao* mlađi muškarac sa kožnom torbom preko ramena i u ratičnim pantalonama savijenim do kolena (N. Tabakov; M. Stojadinović); *Помислих си, че трябва веднага да скоча, да изтичам след нея, да я настигна и да ѝ кажа да зареже този билет, защото вече знаех* края на историята, *знаех* какви могат да са даровете на вълхвите. Секундите *течаха* и аз *ставах* все понерешителен. (Г. Господинов) // *Pomislio sam kako bi trebalo da odmah skočim za njom, da je sustignem i da joj kažem da batali tu kartu, jer sam znao kraj priče, znao sam kakvi mogu biti darovi mudraca. Sekunde su prolazile i bio sam sve neodlučniji.* (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović); *Лодката бавно приближаваше.* Черно то отражение в огледалната повърхност плавно *разсичаше* слънчевите петна. Ясно *се виждаше* младият момък на кърмата, *различаваха се* чертите на моряшката му фланелка. (Н. Табаков) // *Čamac se sporo približavao. Na površini vode, glatkoj poput ogledala, crni odraz je rasecao sunčeve pege. Jasno se video mladić na krmu, uočavale su se štrafte na njegovoj mornarskoj majici.* (N. Tabakov; M. Stojadinović); *Няколко минути след като разговорът беше приключил и жената вероятно допиваше* мартинито си, чух отново гласа ѝ – този път съвсем делови, български и решителен. *Обаждаше се* в агенция за самолетни билети и се оказа – истинско чудо (както възкликна самата тя) – че има един върнат билет през Лондон. И на самия 24-и кацам в Ню Йорк! Запазете билета на всяка цена, тегля пари и идвам – това *беше* последното, което каза. (Г. Господинов) // *Nekoliko minuta kasnije, kada je razgovor bio završen, a žena verovatno ispijala svoj martini, ponovo sam čuo njen glas – ovog puta poslovni, bugarski i odlučan. Zvala je agenciju za avionske karte i vidi – pravo čudo (uksliknula je!) – vratili su jednu kartu preko Londona. Sleteće 24-og u Njujork! Sačuvajte kartu po svaku cenu, podižem*

pare i dolazim – bilo je poslednje što je rekla (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović).

5. Имперфект : презенс

В процеса на ексцерпиране открихме и няколко примера, в които българският имперфект е заменен с презенс в сръбски.

Представих си как влизам в месарницата, покрай която тъкмо минавах, и питам: имате ли прясна коледна история? (С. КИСЬОВ) // *Zamislio sam kako ulazim u mesaru, oni pored koje upravo prolazim i pitam: imate li svežu božićnu priču?* (S. Kisjov; M. J. Stojainović); *Точно тук сервиторката малко нервно ми стовари втория чай и пропуснах края на изречението. След него обаче отново последва мъчителна пауза отсреща. Това не беше нормален разговор. Защо Хенри не отговаряше, по дяволите.* (Г. Господинов) // *Upravo je tu konobarica nervozno spustila moj drugi čaj na sto, pa nisam mogao da čujem kraj rečenice. Zatim je ponovo sledila tmola pauza s druge strane. To nije bio normalan razgovor. Zašto, do đavola, Henri ne odgovara.* (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović); *Ето тази лодка отсреща. Уж нямаше нищо – просто една лодка на острова. Но Бабини зъби надуваше, че има нещо и никаква сила не бе в състояние да го откъсне от поста му. Рижата, като на всички Върбовци коса, грееше бдително сред храстите. Бдително и неотстъпно.* (Н. Табаков) // *Eto, i ovaj čamac preko puta. Kao da nema ničeg – prosto, jedan čamac na ostrvu. Ali, Babin zub je nanjušio da ima nečega i nikakva sila nije bila u stanju da ga odvoji od stražarenja. Njegova riđa kosa, kao i kod svih Vrbovaca, blještala je oprezno i žbunju. Opresno i nepopustljivo* (N. Tabakov; M. Stojadinović).

6. Аорист или имперфект : условно наклонение

Фокусираме вниманието си върху конкретен пример, в който българският аорист и имперфект в сръбския преводен текст не са заменени с перфект, а с друга глаголна форма, а именно с условно наклонение. Предвид факта, че бяха открити само два примера (един с аорист и един с имперфект) в рамките на ексцерпирания материал, бихме могли да твърдим, че тази употреба е нетипична и според нас е резултат от личния избор на преводача или пък би могло да става въпрос за грешка или неадекватен превод от негова страна.

Хайде де, каза си човекът, никой досега не е виждал Карандаша да тича. Той, ако се затича с тоя крив крак, ще бъде като Гаринча, хе-хе! (Н. Табаков) // *Dobro de, rek'o bi čovek – niko do sada nije video Karandaša da trči. Kada si se on, sa onom krivom nogom zatrčao, bio bi kao Garinča, he-he!* (N. Tabakov; M. Stojadinović); *Леката промишленост на Коледата въртеше на пълни обороти и ако сега изведнъж като по чудо започнеше да вали сняг, щях да бъда сигурен, че това не е никакво чудо, а морска пя-*

на, промоция на изкуствени снежинки и пр. (Г. Господинов) // *Za vreme Božića laka industrija radila je punom parom i kad bi sada iznenada počeo da pada sneg, bio bih siguran da to nije čugo, već morska pena, promocija veštačkih pahuljica* (G. Gospodinov; A. Tihinova-Jovanović).

Настоящият анализ със сигурност не предоставя възможността за категорично заключение относно това дали аористът и имперфектът са все още жива категория в съвременния сръбски език, нито пък ще разреши множеството въпроси, свързани с този проблем, но в известна степен ще ни помогне да придобием по-ясна картина относно честотата на употреба на двете прости глаголни времена в него. Значението и същността на този анализ са по-скоро практически, отколкото теоретични.

1. Резултатите, получени от анализа на ексцерпирания материал, показват, че в сръбския наратив съществува предпоставка да се говори за едно общо, доминантно време, като в повечето случаи това е перфект, по-рядко аорист или презенс (последното като еквивалент на имперфект).

2. В резултат на представеното в настоящата статия бихме могли да обобщим, че в съвременните преводи от български на сръбски наративът (когато става въпрос за претеритни форми) се осъществява предимно с перфект, по-малко с помощта на аорист, а в отделни случаи и с презенс.

3. Аористът е все още жива категория в съвременния сръбски наратив и независимо от това, че неговата употреба е все по-ограничена, не бихме могли да говорим за изчезване или маргинализация.

4. За разлика от аориста, имперфектът безспорно е глаголна форма, която е почти изчезнала, при което най-често бива заменен с перфект (от несвършени глаголи), а понякога (по-рядко) и със сегашни форми. В потвърждение на това е и фактът, че в най-новите преводи, върху които базираме нашето изследване, не откриваме нито един пример в имперфект.

5. В заключение бихме могли да допълним, че опозицията перфект ~ прости претерити в съвременния сръбски книжовен език преминава през значителни промени. Имперфектът е изчезнал, докато употребата на аориста е все по-рядка, което би могло да означава, че аористът, когато говорим за наратив, е в процес на изчезване.

ЛИТЕРАТУРА

- Берман, Слобин 1994:** Berman, Ruth A., Slobin, Dan Isaac. *Relating Events in Narrative: A Crosslinguistic Developmental Study*. New Jersey, Hove, UK: Lawrence Erlbaum Assoc Inc., 1994.
- Маслов 1984:** Маслов, Ю. С. *Очерки по аспектология*. Ленинград: Изд. Лен. университета, 1984.
- Деянова 1966:** Деянова, М. *Имперфект и аорист в славянските езици*, София: Издателство на БАН, 1966.
- Куцаров 2007:** Куцаров, Иван. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2007.
- Маровска 2013:** Маровска, Вера. *Референция и реферирание в света на езика*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2013.
- Пашов 1965:** Пашов, Петър. *Българските глаголни времена*. София: Народна просвета, 1965.
- Савич 1984:** Savić, Svenka. *Iz pragmatike glagolskih oblika u srpskohrvatskom jeziku: upotreba prezenta i perfekta u pripovedanju*. // *Naučni sastanak slavista u Vukove dane 14*, Beograd: 1984, 87 – 95.
- Сладоевич 1953/54:** Сладоевић, Петар. *О имперфекту у српскохрватском језику*. // *Јужнословенски филолог*, књ. 1 – 4, 1953/54, 213 – 228.
- Сладоевич 1966:** Сладоевић, Петар. *О основним временским категоријама употребе глаголских облика у српскохрватском језику*. Београд. 1966.
- Станков 1967:** Станков, Валентин. *Модална употреба на глаголните времена в съвременния български език*. София: Известия на Института за български език, 1967.
- Станков 1969:** Станков, Валентин. *Българските глаголни времена*. София: Наука и изкуство, 1969.
- Стеванович 1953/54:** Стевановић, Михаило. *Значење имперфекта према употреби у језику П. П. Његоша*. // *Јужнословенски филолог*, књ. 1 – 4, 1953/54, 39 – 80.
- Стеванович 1957:** Стевановић, Михајло. *Око значења аориста* // *Наш језик*, н.с. VIII, св. 5 – 6, 1957, 128 – 144.
- Стеванович 1959:** Стевановић, Михаило. *Око значења имперфекта* // *Зборник Филозофског факултета у Београду*, књ. IV, 1959, 117 – 143.
- Стеванович 1986:** Стевановић, Михаило. *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига, 1986.
- Стоянов 1964:** Стоянов, Стоян. *Грамматика на българския книжовен език*. София: Наука и изкуство, 1964.